

Bergen/Oslo, 16. september 2021

Regjeringen ved Utenriksdepartementet
Partiene på Stortinget
Arbeiderpartiet
Fremskrittspartiet
KrF
Høyre
MDG
Rødt
Senterpartiet
SV
Venstre

Åpent brev – Norge må fryse overføringer til polske myndigheter

ICJ-Norge ber norske myndigheter om å stanse alle utbetalinger av EØS-midler til Polen, med unntak av midlene som er øremerket sivilsamfunnet og som forvaltes av Batory Foundation

[ICJ-Norge](#) har fulgt nøye med på situasjonen i Polen i de senere år, særlig siden tildelingen av Raftos menneskerettspris i 2018 til det polske sivilombudet Adam Bodnar. Prisen ble gitt for motstanden mot den systematiske nedbyggingen av den polske rettsstaten siden PiS tok over regjeringmakten i 2015.

Kritikken både i Polen og internasjonalt av denne utviklingen har vært betydelig, men den har hittil ikke kunnet forhindre en stadig forverring av situasjonen. Dette gjelder på en rekke sentrale områder for sivile og politiske rettigheter som ytringsfrihet, pressefrihet, kvinners rettigheter, skeives rettsbeskyttelse, og ikke minst politisk styring av rettsvesenet og domstolene på alle nivåer.

Den utøvende makt har tatt full kontroll over polsk påtalemyndighet slik at den ikke lenger kan fungere uavhengig og upartisk, og delvis kontroll over domstolene slik at dommerstanden er blitt splittet mellom politisk utnevnte PiS-lojale dommere og dommere som forsøker å opprettholde sin uavhengighet til tross for trusler og sanksjoner mot dommere for utøvelse av ordinær dommervirksomhet og ytringsfrihet. Det siste blir stadig vanskeligere, fordi den strategiske utskiftningen av dommere og domstolsledere nå har kommet langt, samtidig som den polske

konstitusjonsdomstolen er politisk styrt og stadig flere PiS-lojale dommere utnevnes til polsk høyesterett og allerede i september 2021 kan komme i flertall. Det siste vil blant annet kunne bety at ingen polske dommere lenger kan sende rettslige tolknings spørsmål til vurdering i EU-domstolen, slik EU-retten forutsetter, og at PiS kan få erklært neste parlamentsvalg/stemmeopptelling gyldig eller ugyldig av høyesterett etter hva som er politisk opportunt.

I de siste måneder er stillingen for rettsstat og menneskerettigheter blitt ytterligere forverret. I et vedlegg til dette brev er noen av de seneste utviklingstrekkene beskrevet mer detaljert. (Se **Vedlegg 1: «Utvalgte rapporter og analyser»**.) Men det nevnes allerede her at den polske regjering har gitt klart uttrykk for at den ikke vil respektere dommer fra EU-domstolen eller fra EMD (den europeiske menneskerettsdomstolen) om fundamental svikt i rettsstatsvilkårene i Polen.

Dette medfører naturligvis en rekke problemer ikke bare internt i Polen, men også for europeisk samarbeid som er fundert på felles minstekrav til en fungerende rettsstat. Dette gjelder EU-samarbeidet, EØS-avtalen, menneskerettigheter, europeisk arrestordre og en rekke andre felter. Folkerettslig har Polen ved den polske regjering med fullt overlegg misligholdt sentrale traktatrettslige forpliktelser overfor Norge og andre europeiske land, herunder EØS-avtalen.

I mars 2021 uttrykte [ICJ-Norge sammen med andre organisasjoner bekymring for nedbyggingen av rettsstaten i Polen i et åpent brev til Utenriksministeren](#). (Se **Vedlegg 2: «Appeal to the Norwegian Government»**). Bekymringen var underbygget ved å vise til en omfattende og detaljert beskrivelse av situasjonen i Polen. Brevet tok til orde for at Norge fortsatt må legge diplomatisk press på Polen for å stoppe den pågående nedbyggingen av rettsstaten i landet, særlig med hensyn til domstolenes uavhengighet og brudd på EØS-avtalens rettsstatsforutsetninger. Det ble også stilt spørsmål om frys av midler til den polske justissektoren, blant annet på grunnlag av mistanke om misbruk av fondsmidler. Denne mistanken er senere blitt styrket gjennom [avsløring av misbruk av andre fond på høyeste nivå innen polsk justissektor](#). Misbruket har ikke fått politiske eller rettslige konsekvenser for de involverte etter at det ble avdekket. Den største polske dommerforeningen Iustitia, som er politisk uavhengig av polske myndigheter, har 30. august 2021 publisert en [resolusjon om misbruket av justisfondet](#). Det går frem av resolusjonen at Iustitia fraråder videre overføringer både til det polske justisdepartementet og til den polske regjering, fordi det “can lead to final destruction of the democratic mechanisms in our country, and consequently to actual elimination of Poland from the circle of European values”. Norske midler kan med andre ord medvirke til endelig å ødelegge det polske demokratiet.

Det er på denne bakgrunn kommet til et punkt hvor det er direkte uforsvarlig at Norge fortsetter å støtte den autoritære polske regjeringen økonomisk med pengeoverføringer. Polen er det landet som mottar mest EØS-midler. [I perioden 2014-2021 mottar Polen totalt 809,3 millioner euro fordelt på ulike programmer](#). Denne støtten skal etter planen videreføres i 2022-2029. Støtten fra Norge smører det polske regimets tannhjul, som ubønnhørlig arbeider for å trekke det polske statsapparatet i autoritær retning. Til sammenligning utgjør den norske støtten til det polske sivilsamfunnet, inkludert [økningen fra reserveforhandlingene som ble gjennomført i våres](#) kun ca. 7,35 prosent av de samlede overføringene (ca. 59 millioner euro).

EØS-midlene er [Norges viktige bidrag til sosial og økonomisk utjevning i EØS](#). Støtten skal også styrke forbindelsene og samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene. I bunnen av utbetalingen av EØS-midler ligger EØS-avtalen som gjenspeiler europeiske demokratiske verdier som rettsstatsprinsipper, ytringsfrihet, likestilling og rettigheter for sårbare grupper.

Norge står derfor på trygg folkerettslig og EØS-rettslig grunn om Norge fryser alle utbetalinger av EØS-midler til den polske stat, inntil situasjonen i Polen blir tilstrekkelig utbedret.

Som kjent har Norge stanset alle overføringer til den like autoritære og menneskerettsfiendtlige ungarske regjering. Selv om den formelle begrunnelsen der har vært at Ungarn og Norge ikke har blitt enige om en uavhengig ungarsk instans for tildeling av tilsvarende begrensede midler til sivilsamfunnet, mens det i Polen finnes en slik instans (Batory-stiftelsen), er det åpenbart at problemet med Ungarn går dypere enn til midlene til sivilsamfunnet. Etter vår mening står Norge folkerettslig sett minst like sterkt overfor Polen, dersom begrunnelsen for å fryse midler knyttes til de polske folkerettsbruddene og misligholdet av EØS-avtalen som nevnt ovenfor.

ICJ-Norge mener imidlertid at det verken er nødvendig eller ønskelig å stanse overføringene til sivilsamfunnet som administreres gjennom Batory-stiftelsen i Polen. Den har så langt bevist at den opptrer fair og uavhengig av polske myndigheter, og har derfor heller ikke blitt kritisert av det polske sivilsamfunnet eller av andre instanser.

ICJ-Norge vil understreke at frys-spørsmålet ikke kan konstrueres som et spørsmål om for eller imot EØS-avtalen. Tvert imot, uansett hva man måtte mene om Norges tilknytning til EU i fremtiden, er det viktig at gjeldende folkerettslige avtaler grunnleggende sett blir etterlevd. ICJ-Norge antar at dette standpunktet deles av alle norske politiske partier, uavhengig av synspunkt på Norges tilknytningsform til EU. Slik situasjonen er i Polen, er det etter vår mening vanskelig å begrunne at de store utbetalingene bare skal fortsette samtidig som Polen misligholder sine forpliktelser. Ved frys vil EØS-avtalen fortsette å gjelde, på samme måte som i forholdet til Ungarn etter den norske beslutningen om frys der.

ICJ-Norge håper på denne bakgrunn på bred politisk støtte til snarlig frys av EØS-midler til den polske stat. Vi vil derfor anmode enhver norsk regjering om å stanse overføringene til Polen, med unntak for midlene som går til det polske sivilsamfunnet gjennom Batory-stiftelsen.

På vegne av ICJ-Norge:

Sign.

Malgorzata Cyndecka (utvalgsleder EU/EØS-rett)

Sign.

Terje Einarsen (styreleder ICJ-Norge)